

BİR YALNIZLIK GÜNCESİ

May Sarton

Çeviri: Ebru Kılıç

MAY SARTON

Belçikalı yazar Eleanore Marie Sarton (3 Mayıs 1912 – 16 Temmuz 1995), bilim tarihçisi George Sarton ve İngiliz sanatçı Mabel Eleanor Elwes'in tek çocuğu olarak Belçika'nın Ghent şehrinde dünyaya geldi. 1914'te o iki yaşındayken Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve Belçika'nın Alman birliklerince işgal edilmesi üzerine Sarton ailesi önce İngiltere'ye, sonra ABD'nin Boston şehrine taşındı. Genç yaşında tiyatroya ve şiire ilgi duyan Sarton'ın ilk soneleri Aralık 1930'da on yedi yaşındayken yayımlandı. Üretken bir yazar olan Sarton 19 roman, 17 şiir kitabı, 13 günce ve iki çocuk kitabı, tiyatro oyunları ve senaryolar kaleme aldı. Özellikle *Plant Dreaming Deep* (1958-68), *Journal of a Solitude* (1972-73), *The House by the Sea* (1974-76), *Recovering* (1978-79), *At Seventy* (1982-83) başlıklı günceleri yalnızlık, dostluk, sevgi ve insan ilişkileri, başarı ve başarısızlık, yaşlanma gibi konuları şiirsel bir dille, kendi siyasal merceğini de bırakmadan işlediği özgün eserler olarak görülüp büyük beğeni kazandı. *Coming Into Eighty* başlıklı şiir kitabı 1993'te Levinson Şiir Ödülü'nü kazandı. Sarton 1995'te göğüs kanserine yenik düştü. Büyük beğeni kazanan *Journal of a Solitude*, yazarın eserlerinin üniversitelerin kadın çalışmaları bölümünde incelenen eserler arasına alınmasını sağlamıştır.

EBRU KILIÇ

Milas'ta 1971'de doğdu. Lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, yüksek lisans öğrenimini Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Hukuku programında tamamladı. 1999'dan bu yana 100'ü aşkın çevirisiyle birçok yayınevine katkıda bulunan Kılıç'ın Al Baraka Yayınları'ndan yayımlanmış diğer çevirileri Henri F. Ellenberger'in *Bilinçdışının Keşfi* ve Fay Bound Alberti'nin *Yalnızlığın Biyografisi*'dir.

15 Eylül

Buradan başlıyor. Yağmur yağıyor. Akçaağaca bakıyorum, birkaç yaprağı sararmış, papağan Punch'ı dinliyorum, onun kendi kendine konuşmasını ve camlara hafifçe vuran yağmuru... Haftalardır ilk kez yalnızım burada, sonunda "gerçek" hayatımı yeniden kendi elime almak için. Tuhaf olan da bu: Tek başıma geçirdiğim, neler olmakta ya da oldu diye düşünüp anlayacağım bir zamanım yoksa, dostlar, hatta tutkulu bir aşk bile benim gerçek hayatım değil. Besleyici ve çıldırtıcı kesintiler olmasaydı, bu hayat çoraklaşırdı elbet. Ama hayatın tadına tam anlamıyla ancak burada tek başımayken, "ev ve ben eski sohbetleri sürdürürken" varıyorum.

Masamda, küçük pembe güller. Güz güllerinin genellikle kederli görünmesi, çabucak geçmesi, kenarlarında don vurgunu kahverengilikler olması ne garip! Ama bunlar hoş, parlak, pembe pembe şakıyan güller. Şöminenin rafında, Japon vazosunun içinde, iki dal beyaz zambak, yeniden kıvrılmışlar, stamenlerinde kestane rengi polenler, bir de yaprakları acayip bir pembemsi kahveye dönmüş bir dal şakayık. Zarif bir buket: Japonların *şibui* dediğinden. Tek başıma olduğumda çiçekler gerçekten görülüyor, onlara dikkat edebiliyorum. Varlıkları hissedilebiliyor. Onlar olmasa ölürdüm. Neden böyle diyorum? Bir kere, çiçekler gözümün önünde değişiyor. Yaşıyor ve birkaç gün içinde ölüp gidiyorlar; süreçle, büyümeyle ve de ölmeye yakından temasta kalmamı sağlıyorlar. Onların anlarında yüyüyorum ben.

Burada düzen ve güzellik havası var. Yeniden ilk kez tek başıma kaldığımda beni korkutan da bu. Kendimi yetersiz hissediyorum. Açık bir alan kurdum, bir meditasyon alanı. Peki ya içinde kendimi bulamazsam?

Bu sayfaları, bunu gerçekleştirmenin bir yolu olarak görüyorum. Uzun zamandır, başka bir insanla her karşılaşmam bir çarpışma oluyor. Çok fazla hissediyorum, çok fazla duyuyorum, en basit bir sohbetin ardından bile yankılarıyla yoruluyorum. Ama derin çarpışma benim uslanmayan, ıstırap veren ve ıstırap çekmiş benliğimle oluyor, oldu. Her şiiri, her romanı aynı amaçla yazdım; ne düşündüğümü bulmak, nerede durduğumu bilmek için. Gördüğüm şeyi olmayı başaramıyorum. Yetersiz bir makine gibi hissediyorum kendimi, önemli anlarda bozulan, ürküterek durakalan, “gitmeyen”, daha da beteri, masum bir insanın suratına patlayıveren bir makine.

Plant Dreaming Deep, bu eser dost birçok kişi getirdi bana (ve bende yakın bir dostu bulduğunu düşünen, cevaplamakta daha da zorlandığım kişiler). Ama bu kitabın niyetimin dışında, yanlış bir görüş verdiğini fark etmeye başladım. Buradaki hayatımın ıstırapı –öfkeleri– pek belirtilmemiş. Şimdi derinlerdeki sert kayaları kırmayı, matrisin içine girmeyi umuyorum. Şiddet ve asla çözülmemiş öfke var orada. Yalnız yaşıyorum, bunun da pek iyi bir nedeni yok herhâlde; zor bir yaratık olduğum için, kullanılabileceği biçimde kullanmayı asla öğrenemediğim bir mizaçla ayrı duran; bir sözcükle, bir bakışla, yağmurlu bir günle ya da fazla gelen içkiyle savrulup giden imkânsız bir yaratık olduğum için. Yalnız kalma ihtiyacım, destek bulamaz da birden bomboş koca bir sessizliğin içine girersem ne olur diye duyduğum korkuyla dengeleniyor. Bir saat içinde cennete çıkıp cehenneme iniyorum ve ancak kendime açıklanamaz rutinler dayatarak canlı kalıyorum. Çok fazla mektup, çok az şiir yazıyorum. Dışarıdan bakınca burası sessiz olabilir, ama zihnimin arkasında bir insan sesleri cücunası var, çok fazla ihtiyaç, umut, korku. “Yapılmamışlar”, “gönderilmemişler” yakama yapışmadan, hiçbir şey yapmadan oturduğum pek olmuyor. Sıklıkla kendimi yorgun hissediyorum, ama çalışmak değil beni yoran (çalışmak bir dinlenme); bir tazelik ve zindellikle çalışmaya oturabileyim diye başkalarının hayatlarını ve ihtiyaçlarını öteye itme çabası yoruyor.

17 Eylül

İç dünyayı yeniden kırıp açmak, bir-iki sayfa bile yazmak beni yine depresyona soktu, havanın da etkisi oldu, karanlık ve yağmurlu iki kasvetli gün. Bir gözyaşı fırtınasına tutuldum. Hayal kırıklığıyla, içe atılmış öfkeyle ilgiliymiş gibiydi gözyaşlarım, ansızın başladı bu fırtına. Dün o kadar bunalmış bir hâlde uyandım ki yataktan ancak sekizden sonra kalkabildim.

Brattleboro'daki yeni Üniteryen Kilisesi'nde şiir okumak için bir korku ve tükenmişlik içinde arabayla oraya gittim. Gerekli canlılığı nasıl toplayacaktım? İlk kitaplarıma dönüp, henüz yayımlanmamış yeni kitabıma dalıp bir dinî şiirler seçkisi hazırlamıştım. Sanırım her şey yolunda gitti –hiç olmazsa bir felaket olmadı– ama çam ağaçlarına bakan büyük bir salonda toplanmış o iyi ve zeki insanlar aslında Tanrı'yı, onun yokluğunu (şiirlerin birçoğu bundan bahsediyordu) ya da varlığını düşünmek istemiyormuş gibi geldi bana. (Belki yanılıyordumdur.) Varlığı da yokluğu da çok korkutucu.

Dönerken eski dostum sevgili Perley Cole'a uğradım, ölüyor, karısından ayrılmış, Dickensvari bir huzurevinden yeni çıkmış, çok daha iyi görünen başka birine taşınacakmış. Günbegün saydamlaşıyor, iskelete döndü dönecek. Elini sıkarken kemiklerini kırmaktan korkuyorum. Ama artık aramızdaki tek gerçek iletişim bir tokalaşma (çok sağır). Onu kollarıma almak, bir bebek gibi kollarımda tutmak istiyorum. Korkunç derecede yalnız ölüyor. Onu her gördüğümde, "Çok zor," ya da "Böyle biteceğini düşünmemiştim" diyor.

Bu mekânda nereye baksam onun elinden çıkmış bir iş görüyorum: Granit bir kayanın yanında duran, bütün çayıra baksınlar diye budadığı üç küçük ağaç; burada çalıştığı son günlerde benim için kazdığı yeni gölgeli bordür, tarla ile kilise arasındaki kısaltılmış taş duvar. Yılda iki kez çalılarını kestiği ve taş duvara kadar temizlediği ikinci tarla artık yabani bir hâl almaya başladı. Burada yapılan şeylerin tekrar tekrar yapılması gerekiyor ve Perley gibi bir adamın sebatkâr kuvvetine ihtiyaç var. Tek başıma asla yapamaz-

dım. Bu toprak parçasına birlikte değer verdik; buraya biraz çekidüzen vermek, bir güzellik katmak için birlikte mücadele ettik.

Perley'nin bu son çabasının belli açılardan rahat olduğunu, çiftçilik yıllarındaki zor işlere kıyasla, uzman bilgisi ve becerisini gayet iyi kullanabileceği bir oyun olduğunu düşünmeyi seviyorum. Cehaletimle dalga geçmek nasıl da hoşuna giderdi!

O tirpanlayıp budarken, ben de burada masamda aynı şekilde mücadele ederdim, ikimiz de farkındaydık yoldaşlığımızın. İkimiz de öğle vaktini beklerdik dört gözle; ben o günlük işimi bitirebilirdim öğleyin, o da mutfakta yüksek bir tabureye oturup benimle bir iki kadeh içerdi; "Mahkeme toplandı!" der, sonra sabahattan beri düşünüp durduğu abartılı bir hikâyeye anlatırdı.

Tuhaf bir ilişkiydi bizimkisi çünkü hayatım hakkında neredeyse hiçbir şey bilmezdi, gerçekten de; ama bütün sohbetlerimizin altında birbirimizin aynı hamurdan olduğunu kabul ederdik. Onun öfkesinden keyif aldığım kadar o da benimkinden alırdı. Herhâlde bu da bir parçasıydı ilişkimizin. Derinde hayatlarımızdaki gerçeklerden çok esas mizaçlarımızı anlamamız vardı. Bu çetin, yapayalnız son günlerinde bile muazzam haysiyetli Perley. İşleri kolaylaştırmanın bir yolu olsun isterdim. Onu, ölüm koşullarına karşı acı bir güceniklik içinde bırakıyorum. "Biliyorum. Ama onaylamıyorum. Teslim olmuş değilim."

Postadan on iki yaşında bir çocuktan gelen bir mektup çıkıyor, şiirlerini de koymuş, annesi iteklemiş benim fikrimi sorsun diye. Bu çocuk gerçekten de şeylere bakıyor, ona yardımcı olacak bir şeyler yazabilirim sanırım. Ama ne çok insan daha bir sanat ya da bir zanaat bile öğrenmeye başlamamışken alkış bekliyor, kabul görmeyi istiyor; sıkıntı verici. Anında başarı günün kuralı, "*Şimdi* istiyorum!" Merak ediyorum, acaba makinelerin bizi yozlaştırmasından mı kaynaklanıyor diye. Makineler her şeyi çok çabuk ve hayatın doğal ritminin dışında yapıyor, bir araba ilk denememizde çalışmazsa öfkeleniyoruz. Hâlâ kendimizin yaptığı birkaç şeyin, yemek yapmak (gerçi TV'de akşam yemekleri var artık!), örgü örmek, bahçe işleri gibi aceleyle getirilemeyen bütün işlerin çok özel bir değeri var bu nedenle.

18 Eylül

Yalnızlığın değeri –değerlerinden biri– özellikle stresli ya da bunalımlı zamanlarda dengeyi sağlamaya yardımcı olacak bir şey olmadığı gibi, içerden gelen saldırılara karşı da hiçbir *tampon* olmamasında yatıyor elbet. Çöpü almaya gelen sevgili Arnold Miner’la havadan sudan bir sohbet içerideki fırtınayı dindirebilir. Ama fırtına ne kadar acı verici olursa olsun, içinde bir hakikat taşıyabilir. Bazen insanın, açığa çıkardıklarına ya da talep ettiklerine kulak kesilip aydınlatabileceğı şeyler uğruna bir bunalım dönemini sonuna kadar yaşaması gerekir.

Bunalımın gerekçeleri, insanın sırf hayatta kalmak için onunla başa çıkma biçimi kadar ilginç değil. Bu sabah dörtte uyandım ve bir saat kadar kötü bir hâlde uyanık yattım. Yine yağmur yağıyor. Sonunda kalktım ve kıyamet hissinin geçip gitmesini bekleyerek gündelik işleri yapmaya başladım, o hissi geçiren de evdeki bitkileri sulamak oldu. Basit bir ihtiyacı, canlı bir ihtiyacı giderdiğim için birden neşem yerine geldi. Toz almak asla böyle bir etki uyandırmıyor (belki bu yüzden, bu kadar kötüyüm ev işlerinde) ama aç olduklarında kedileri beslemek, Punch’a temiz su vermek beni birden sakinleştiriyor, kendimi mutlu hissetmemi sağlıyor.

Huzur namına ne biliyorsam doğada yatıyor, ufacık bir biçimde de olsa kendimi onun bir parçası hissetmekte yatıyor. Warner ailesinin şenliği, bilgeliğı de buradan, her zaman doğaya yakın çalışmalarından geliyordur. Bu kadar basit mi yani? O kadar basit değil. Onların hayatı sabırlı bir anlayış, hayal gücü istiyor; sürekli olumsuzluklara, örneğın hava durumuna dayanma gücü gerektiriyor. Hava durumuna aykırı değil; onunla uyumlu çalışmak, her gün aynı işleri yapmak, hayvanları beslemek, ahırları ve kümesleri temizlemek, o karmaşık dünyayı ayakta tutmak için tükenmez bir canlılık gerekiyor.

19 Eylül

Güneş çıktı. Çimlerin üstündeki yağmur damlalarını ışıldatarak sabah buğusunun içinden yükseldi. Gök mavi, hava sıcak ya, bir harika yarattım biraz önce; iki büyük güzçiğdemi, küçük bir pembe kasımpatı sürgünü ve bir parça da adını unuttuğum şu gümüş yapraklıyı (Yavşan otu muydu, arethusa mıydı?) koydum oturma odasındaki Venedik vazosuna. Bu yeni güne bakan iyi varlıklar olsunlar!

Nevrotik bunalım çok sıkıcı çünkü tekrarlanıyor, kelimenin tam anlamıyla dönüp duran bir çark. Dün Rahibe Mary David'den gelen mektubu okuduğumda çarktan çıktım. Rahibe şu sıralar, Güney Carolina'da çalışmayı seçtiği küçük kasabada bir kooperatifin yöneticiliğini yapıyor. Mektupları gerçekte neler olduğunun sarsıntısını yaşatır bana hep, tek bir kişinin neler yapabileceğini gösterir. "İşte böyle," diyor Rahibe Mary David, "Elbette ki çoğu kez kooperatif işleriyle uğraşıyorum, ama bu eyalette çaresiz ailelere daha sık rastlar oldum, sayıları çok; hayal kırıklığı içinde, yapayalnız, hasta, çaresiz insanlar. Bir gün yaşlı bir adamı alışverişe götürdüm. Bütün yiyeceği bitmişti ve bir hata nedeniyle maaşı üç aydır yatmıyordu. İhtiyacı olanları aldı, 10,06 dolar tuttu. Cüzdanımı boşalttım ve içinden *tamı tamına* 10,06 dolar çıktı! Tanrı'nın her zaman yanı başımda olduğunu sanıyorum. Açıklanamayacak birçok şey oluyor. Bir başka gün yaşlı bir hanımı, ikinci el bir mobilya dükkânının önünde beni beklerken buldum, intihar girişiminde bulunan on iki yaşında bir çocukla konuşmamı istiyordu. Çocuğun babası ve üvey annesi onu sokağa bırakmış, ne bir giysisi ne gidecek yeri varmış. Ama şimdi daha iyi. Ona giysi ve katlanan bir yatak aldım, yaşlı "büyükannesini" yatağı kendi kulübesine koymayı kabul etti. Onlarla görüşüyorum, dün bir öğle yemeği kutusu aldım çocuğa. Bana öyle geliyor ki yollarımız kesişiveriyor, böyle onlarca insan var, bazıları kriz çözüldükten sonra ortadan kayboluyor."